

RÂŞİDİYYE

(الراشدية)

Şâzeliyye-Zerrûkiyye tarikatının
Ahmed b. Yûsuf er-Râşidî'ye
(ö. 927/1521)
nisbet edilen bir kolu
(bk. ŞÂZELİYYE; ZERRÛKIYYE).

RÂŞİDÜDDİN SİNÂN el-İSMÂİLÎ

(راشدالدين سنان الإسماعيلي)

Ebü'l-Hasen Râşidüddîn Sinân
b. Selmân (Süleymân)
b. Muhammed el-İsmâilî el-Basrî
(ö. 589/1193)

VI. (XII.) yüzyılın son yarısında
Suriye'nin çeşitli bölgelerindeki
kalelerde varlığını sürdüren
Nizârî İsmâilî cemaatinin önde gelen
dâisi ve lideri.

520'li (1126) yıllarda Basra yakınlarında Vâsıt yolu üzerindeki Akrüssüdân köyünde İmâmiyye Şiası'na mensup bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Nizârî İsmâilîler'ce genellikle Sinân Râşidüddin diye anılır. Basra'da tahsilini tamamladıktan sonra genç yaşta Nizârî İsmâiliyye'ye intisap etti. Nizârîyye doktrini hakkında sağlıklı bilgi edinmek için Nizârî Devleti'nin merkezi olan Alamut'a gitti. Burada İsmâilî doktrinlerini, İhvân-ı Safâ'nın *er-Ressâ'il*'ini ve diğer bazı eserleri inceledi. Bu arada Hasan Sabbâh'ın İskenderiye'den getirttiği II. Hasan Alâ Zikrihisselâm ile yakın dostluk kurdu. II. Hasan 567 (1172) yılında Nizârî Devleti'nin imamı olunca Râşidüddin'i cemaatin işlerini düzenlemesi için Suriye'de görevlendirdi. Bölgede Musul, Rakka, Halep gibi merkezleri dolaştıktan sonra Suriye'nin merkezindeki Cebelübahâr mevkiinde Nizârî kalelerinin bulunduğu Kehf'e gelip yerleşti. Mahallî Nizârî grupları arasında İsmâilî âlimi ve devlet adamı olarak büyük şöhret kazandı. Suriye'deki kalelerde varlığını sürdüren Nizârîler'in yönetimini üstlenmiş olan Şeyh Ebû Muhammed'in ölümü üzerine onun yerine geçmek isteyen Nizârî dâileri arasında bazı anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Nihayet Râşidüddin Sinân, Alamut'taki Nizârî imâmeti tarafından Suriye'deki Nizârîler'in başdâisi tayin edildi. Onun bu görevi ölümüne kadar devam etti.

Râşidüddin bu dönemden itibaren Kehf, Masyaf ve Kadmûs kalelerinde ikamet etmekle birlikte Nizârî toplumunu yeniden yapılandırmaya ve Cebelübahârâ'da mevcut Nizârî kale ve müstahkem mevkiilerini

güçlendirmeye yöneldi. Aynı bölgede bulunan Rusâfe ve Havâbî kalelerini tamir ettirerek daha güvenli hale getirdi. Bu arada bölgedeki hıristiyan tarikatlarından Hospitalier mensuplarına ait Merkab yakınlarındaki Ulleyka Kalesi'ni ele geçirdi. Nizârî davetini yaymak amacıyla düşmanların ortadan kaldırılması uğrunda kendilerini her an feda etmeye hazır olan teşkilâtın (fidâîler, fidâvîler) geliştirilmesi için büyük çaba harcadı. Fidâîlerin görülmemiş mücadele metotları ve muhaliflerini ortadan kaldırma teşebbüsleriyle ilgili raporlar dönemin müslüman ve Haçlı tarihçilerinin eserlerine geçmiş, fidâîler Doğu'da Haşşâşin, Batı'da Assassins (kâtiler) olarak anılmış, Sinân da özellikle Batı kaynaklarında "şeyhü'l-cebel" (le vieux de la montagne, "The old man of the mountain") diye kaydedilmiştir (meselâ bk. James of Vitry, I, 1062-1063; Arnold of Lübeck, XXI, 178-179; William of Tyre, II, 953-954).

İmam II. Hasan Alâ Zikrihisselâm tarafından Alamut'ta 559'da (1164) ilân edilen "kuyâmetü'l-kuyâmat" doktriniyle yeni bir devre başlamıştı. Bu doktrinini gereği olarak kıblenin değiştirilmesi, namaz ve orucun ilga edilmesi, içkinin helâl kılınması gibi hususların Suriye Nizârîleri arasında ilân edilmesi Râşidüddin Sinân'a düşmüştü. Fakat öyle görünüyör ki Râşidüddin imamın doktrinine itibar etmeyip İsmâiliyye'nin mezhebî kıyamet anlayışını mensuplarına telkin etmiş ve imamın doktrini Suriye Nizârî İsmâilî toplumunda yaygınlık kazanmamıştır. Ayrıca bu husus Suriye'de kaleme alınan Nizârî metinlerinde yer almaması, sadece Suriyeli Sünnî tarihçiler tarafından konuya kısaca değinilmiştir (İbn Nazfî, s. 176; İbn Fazlullah el-Ömerî, s. 77-78; Guyard, s. 17-19, 66-69).

Râşidüddin Sinân, Suriye ve Mısır'ı ilgilendiren politikalarda diplomatça rol oynadı. Gerek Frenkler'e gerekse çevresindeki müslüman devletlerin idarecilerine karşı kendi toplumunu ve bağımsızlığını güvence altına aldı ve daima karşılıklı bir siyaset izleme yolunu takip etti. Belirlediği sonuçlara ulaşabilmek için daha üst konda bulunan güçlerle, özellikle Haçlılar, Zengîler ve Selâhaddin-i Eyyûbî ile karmaşık ve değişken anlaşmalara girdi. Râşidüddin Sinân'ın Suriye Nizârî toplumunun liderliğini üstlendiğinde büyük bir güce sahip bulunan Nüreddin Zengî kendisi için Haçlılar'dan daha büyük bir tehlike arz ediyordu. Bunun yanında Nizârî toplumu hıristiyan Hospitalier ve Templier tarikatlarının baskı ve tehdidi altında bulunuyordu. Cemaatini muhtemel tehlikelerden ko-

rumak amacıyla güçlü hasımları tarafından istenen yıllık vergileri aksatmadan ödeyen Sinân baştan beri Haçlılar ile barış anlaşmaları yapma teşebbüslerinde bulunmuş, 569 (1173-74) yılında Kudüs Latin Devleti'yle uzlaşma sağlamak için Kral I. Amalric'e bir elçi göndermişti. Nüreddin Zengî'nin 569'da (1174) ölümü üzerine Râşidüddin Sinân, Haçlılar'la yapılan cihadi üstlenmiş bulunan ve hâkimiyetini bütün Suriye'ye yaymak isteyen Selâhaddin-i Eyyûbî ile karşı karşıya geldi. Bu durumda kendisi gibi Selâhaddin tarafından tehdide mâruz kalan Halep Zengîleri ile yakın ilişki kurmaya mecbur oldu. 570-571 (1174-1175) yıllarında Selâhaddin'i öldürtmek için fidâîler gönderdiyse de bir sonuç alamadı (Lewis, XV [1953], s. 239-245). Hayatının sonuna doğru Selâhaddin-i Eyyûbî ile saldırmazlık antlaşması yaptı. Buna karşılık Nizârî İsmâilîler ile Haçlılar arasındaki ilişkiler bozuldu. İbnü'l-Esir'in 588 yılı olayları arasında kaydettiğine göre Kudüs'ün Frenk kralı Montferratlı Conrad'ın 588 (1192) yılında fidâîler tarafından öldürülmesi, Selâhaddin-i Eyyûbî ile Sinân arasındaki anlaşma ve Selâhaddin'in teşvikleri sonunda gerçekleşmiştir (*el-Kâmil*, XII, 78-79).

Uzun süren idarecilik döneminde Râşidüddin Sinân, Suriye Nizârî İsmâilî cemaati arasında benzersiz bir kabul gördü ve takdir edildi. Bu durum onu, Suriye'deki diğer Nizârî İsmâilî liderlerinden farklı olarak Alamut'tan bağımsız bir siyaset uygulamaya yöneltti. Bu sebeple Alamut'ta II. Hasan'ın halefi olan Nizârî imamı II. Nüreddin Muhammed ile Sinân arasında ciddi anlaşmazlıkları ortaya çıktı. Büyük bir organizatör ve başarılı bir idareci olan, devrinde Suriye Nizârîleri'nin gücünü zirveye ulaştıran, cemaatinin devamını sağlayacak güçlü müesseseler kuran Râşidüddin Sinân Kehf'te vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (nşr. F. Wüstenfeld), Leipzig 1866, III, 275; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, XI, 419, 436; XII, 78-79; İbn Nazfî, *et-Târîhu'l-Manşûrî* (nşr. P. A. Gryaznevitch), Moskva 1960, s. 176; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik* (Eymen), s. 77-78; [Ebû Fîrâs Şehâbeddin el-Meynakî], *Faṣl min el-Laḫẓi's-şerîf, Menâkıbû Mevlânâ Râşididdîn: Un grand maître des Assassins au temps de Saladin* (nşr. ve trc. S. Guyard, *JA*, série 7, IX [1877] içinde), s. 387-489; James of Vitry, *Historia Orientalis (Gesta Dei per Francos* içinde, ed. J. Bongars), Hannover 1611, I, 1062-1063; Arnold of Lübeck, *Chronica Slavorum (Monumenta Germaniae Historica* içinde, ed. G. H. Pertz), Hannover 1826-1913, XXI, 178-179; William of Tyre, *Willelmi Tyrensis Archiepiscopi Chronicon* (ed. R. B. C. Huygens), Turnholt 1986, II, 953-954; S. Guyard, *Fragments relatifs a la doctrine des Ismaelites*, Paris 1874, s. 17-19, 66-69; M. G. S.

Hodgson, *The Order of Assassins*, The Hague 1955, s. 185-209; Mustafa Gâlib, *Sinân Râşidüddîn*, Beyrut 1967, s. 163-214; N. A. Mirza, *Râşid al-Din Sinân (The Great Ismâ'ili Heroes* içinde), Karachi 1973, s. 72-80; I. K. Poonawala, *Biobibliography of Ismâ'ili Literature*, Malibu 1977, s. 288-289; Farhad Daftary, *The Ismâ'ilis: Their History and Doctrines*, Cambridge 1990, s. 332, 396-403, 689-691; a.m.f., *The Assassin Legends*, London 1994; a.m.f., "Râşid al-Din Sinân", *EP* (İng.), VIII, 442-443; B. Lewis, "Saladin and the Assassins", *BSOAS*, XV (1953), s. 239-245; a.m.f., "Kamâl al-Din's Biography of Râşid al-Din Sinân", *Arabica*, XIII, Leiden 1966, s. 225-267, V. Ivanov, "Râşid-üd-Din Sinân", *IA*, IX, 635-636.

FARHAD DAFTARY

RÂÛF

(الرؤف)

Allah'ın

isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) biri.

Sözlükte "şefkat ve merhamet etmek" mânasındaki re'fet kökünden türeyen raûf kelimesi "kalbi dayanamayacak derecede merhametli" demektir. Dil âlimleri re'fetin rahmetten daha güçlü bir şefkat duygusunu ifade ettiğini belirtir. Rahmet, "hoşlanmasa bile kişinin başkasına iyilik yapması" anlamına da geldiği halde re'fet gönülden kopan bir istekle şefkat gösterme içeriğine sahiptir. Raûf Allah'a nisbet edildiğinde "ileri derecede şefkatli ve merhametli" mânası kastedilir (*Lisânü'l-Arab*, "Fef" md.; *Kâmus Tercümesi*, "Fef" md.; Ebû'l-Kâsım ez-Zeccâcî, s. 91). Ebû'l-Bekâ el-Kefevî'ye göre rahmet daha çok kişiye sevinç verici imkânlar sağlamayı, re'fet ise ondaki sıkıntıları ortadan kaldırmayı ifade eder (*el-Külliyât*, s. 471).

Kur'ân-ı Kerim'de iki âyette re'fet, on bir âyette raûf kelimesi geçmektedir. Re'fet kelimelerinden biri, suç işleyen kimselere hak ettikleri cezaların verilmesi sırasında acıma duygusuna kapılarak adaletin ihlâl edilmemesi gerektiği bağlamında geçmekte (en-Nûr 24/2), diğeri ise (el-Hadîd 57/27) Hz. İsa'ya tâbi olanların kalplerine şefkat ve merhamet hislerinin yerleştirildiğini belirten âyette "ca'l" yardımcı fiiliyle zât-ı ilâhiyeye nisbet edilmektedir. Raûf kelimesinin yer aldığı on bir âyetin birinde Hz. Peygamber'den söz edilirken müminlerin sıkıntıya mâruz kalmasının kendisine çok ağır geldiği ve onun müminlere çok düşkün, çok şefkatli ve merhametli olduğu anlatılmakta, böylece raûf-rahim sıfatları Resûlullah'a da izâfe edilmektedir (et-Tevbe 9/128). Raûf sıfatının Allah'a nisbet edildiği on âyetin ikisinde O'nun

kullarına çok şefkatli olduğu belirtilirken tek başına kullanılmakta, diğerlerinde ise rahîm isminin önünde geçmektedir (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "Fef" md.). Raûf, İbn Mâce ile Tirmizî'nin rivayet ettikleri doksan dokuz esmâ-i hüsnâ listesinde yer almıştır ("Du'â", 10; "Da'avât", 82).

Bazı âlimler raûf ile rahîm arasında fark gözetmezken çoğunluk raûfun rahîmden daha ileri derecede şefkat ve merhamet içerdiğini kabul eder (Zeccâc, s. 62). Mâtürîdî, "Allah kullarına çok şefkatlidir" meâlindeki âyetin tefsirinde (Âl-i İmrân 3/30) ilâhî re'fet ve rahmetin iki çeşidi olduğunu belirtir. Birincisi Cenâb-ı Hakk'ın bütün insanları kuşatan lutfu, onları şuurulu birer canlı olarak yaratıp yetenekler vermesi, Allah'a karşı işledikleri suçlardan dolayı hemen cezalandırmayıp tövbe etmelerine fırsat tanınmasıdır. İkincisi sadece Allah'ın mümin kullarıyla ilgili olup onların kusurlarını bağışlaması ve işledikleri iyi amelere fazlasıyla mükâfat vermesidir (*Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, II, 287-288). Bazı esmâ-i hüsnâ âlimlerinin raûf isminin muhtevasını inceleyen kullandıkları üslûp, onların ilâhî re'fetle annenin evlâdına karşı taşıdığı derin şefkat duygusu arasında paralellik kurduklarını göstermektedir. Anne yüreği evlâdına ağır bir işin yüklenmesine ve onun tahammülü güç bir sıkıntıya mâruz bırakılmasına nasıl rıza göstermezse ilâhî re'fet de şefkate lâyık olan insanları maddî ve mânevî sıkıntılara uğramasına müsaade etmez (Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, vr. 81^b; Fahreddin er-Râzî, s. 341-342). Ebû Abdullah el-Halîmî raûf isminin bir tecellisi olarak Allah'ın, kullarını onlara zor gelecek şeylerle mükellef tutmadığını söylemekte, yolcuların, hastaların bazı vecibelerinin hafifletildiğini veya tamamen kaldırıldığını buna örnek olarak zikretmektedir (*el-Minhâc*, I, 201). Allah'ın zâtî sıfatları içinde yer alan raûf rahmân, rahîm, latîf ve vedûd isimleriyle anlam yakınlığı içinde bulunur.

BİBLİYOGRAFYA :

Zeccâc, *Tefsîru esmâ'illâhi'l-hüsnâ* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk), Beyrut 1395/1975, s. 62; Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân* (nşr. Ahmet Vanlıoğlu), İstanbul 2005, II, 287-288; Ebû'l-Kâsım ez-Zeccâcî, *İştikâku esmâ'illâh* (nşr. Abdülhüseyn Mübârek), Beyrut 1406/1986, s. 91; Ebû Abdullah el-Halîmî, *el-Minhâc fi şu'abi'l-imân* (nşr. Hilmi M. Fûde), Beyrut 1399/1979, I, 201; Kuşeyrî, *et-Taḥbîr fi't-tezkîr* (nşr. İbrâhîm Besyûnî), Kahire 1968, s. 86-87; Gazzâlî, *el-Makşadü'l-esnâ* (Fazluh), s. 174; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *el-Emedü'l-aşkâ*, Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 499, vr. 81^{a-b}; Fahreddin er-Râzî, *Levâmi'u'l-beyyinât* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'd), Beyrut 1404/1984, s. 341-342; Ebû'l-Bekâ, *el-Külliyât*, s. 471.

BEKİR TOPALOĞLU

RAUF YEKTA BEY

(1871-1935)

Mûsiki nazariyatçısı ve yazarı,
bestekâr, neyzen.

5 Muharrem 1288 (26 Mart 1871) tarihinde İstanbul Aksaray'da Muhtesib Karagöz mahallesinde (günümüzde İstanbul Belediye Sarayı'nın giriş kapısının bulunduğu yer) doğdu. Babası Harbiye Nezâret-i Mektûbî Seraskerî Kalemî birinci mümeyyizi Ahmed Ârif Bey, annesi İkbâl Hanım'dır. Asıl adı Mehmed Rauf olup Reîsülküttâbzâdeler diye anılan bir aileden gelmektedir. Üç dört yaşlarında kaybedince vasîliğini İstanbul'un tanınmış ailelerinden Altûnezâdeler üstlendi. Simkeşhâne İbtidâî Mektebi'nin ardından Aksaray'daki Mahmûdiyye Rüşdiyesi'ni 28 Temmuz 1884 tarihinde bitirdikten on gün sonra Dîvân-ı Hümâyûn Kalemî'nde kâtip yardımcılığı göreviyle memuriyete başladı. Nisan 1885'te görevi Kayıtlar Odası'na nakledildi. Fransızca öğrenimi için girdiği Lisan Mektebi Âfisi'nden dört yıl sonra mezun oldu. 1894'te kısa bir süre için gittiği Halep'ten dönüşünde Dîvân-ı Hümâyûn'daki vazifesine tekrar başladı. Burada hat derslerine devam etti ve icâzet aldı. Hocasî Nâsih (Nâsûhî) Efendi tarafından kendisine "Yektâ" mahlası verildi. Bu arada özel hocalardan Arapça ve Farsça öğrendi. 13 Mart 1895'te sâlîse rütbesi almasının ardından 29 Kasım 1897'de başmüesvidliğe, bir ay sonra da sâniye sınıf-ı sânisine terfi etti. 3 Mayıs 1906'da ikinci rütbeden mütemâyizliğe, 5 Şubat 1908'de başkâtip muavinliğine, yedi ay sonra mümeyyizliğe getirildi. Bu arada dördüncü rütbe Osmânî (1900) ve Mecîdî (1903) nişanlarıyla taltif edildi. 1922'de yapılan düzenleme sonunda Dîvân-ı Hümâyûn büyüklüğü muavinliğinden emekli edildi. 1913 yılında İstîlâhât-ı İlmiyye Encümeni üyeliğinde bulunan Rauf Yektâ Bey, Dârülelhân'ın kuruluşundan (1917) Alaturka Bölümü'nün lağvına kadar (1926) burada Türk mûsikisi nazariyatı ve Şark mûsikisi tarihi okuttu, Medresetü'l-eimme ve'l-hutabâ'da mûsiki dersleri verdi. 1926 yılından vefatına kadar İstanbul Konservatuarı Tarihî Türk Mûsikisi Eserlerini Tasnif ve Tesbit Heyeti başkanlığında bulundu. 8 Mart - 11 Nisan 1932 tarihleri arasında Kahire'de toplanan Arap Mûsikisi Kongresi'ne Mesut Cemil ile birlikte katıldı. Yakalandığı tifo hastalığından kurtulamayarak 8 Ocak 1935'te Beylerbeyi'nde vefat etti, Kuzguncuk'taki Nakkaşte-